

Keha/PRT

Muistio

Julkinen

Diaarinumero 53/090/2020

30.10.2020

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Rikosseuraamuslaitoksen toimintaedellytykset ja turvallisuustilanne

Rikosseuraamuslaitoksella on talousarvioesityksen mukaisesti käytettävissä 228,1 milj. euroa v. 2021, joten määrärahat nousevat 9,2 milj. eurolla v. 2020 talousarvioon nähden. Määrärahojen nousua selittävät mm. palkkojen tarkistukset (4,3 milj. euroa) ja Hämeenlinnan naisvankilan valmistuminen (1,9 milj. euroa). Lisäksi vuoden 2021 talousarvioesityksessä Rikosseuraamuslaitokselle osoitetaan 2,2 milj. euroa sakon muuntorangaistuksen uudistamiseen ja 3,2 milj. euroa vankiloiden turvatekniikan uusimiseen.

Rikosseuraamuslaitoksen taloudellinen tilanne on tiukka, mutta hallinnassa. Kuluvan vuoden määrärahoista siirtyy ensi vuodelle noin 6 prosenttia, mikä on hieman alle valtionhallinnossa yleisesti käytetyn 8 prosentin tavoitetason. Talousarvioesityksessä osoitettavan määrärahan turvin ensi vuoden toiminta ja henkilökuntamäärä voidaan suunnitella kuluvan vuoden tasolle.

Rikosseuraamuslaitoksen keskeisimmät toiminnalliset ja taloudelliset riskit liittyvät asiakastietojärjestelmän (Roti) hallittuun käyttöön ottamiseen toukokuun 2021 alussa, organisaatorakenteiden uudistamishankkeen sujuvaan etenemiseen, henkilöstöresurssien saatavuuteen ja riittävyyteen sekä koronapandemian tuomaan epävarmuuteen.

Rikosseuraamuslaitos on onnistunut koronatoimissa, toistaiseksi vankien keskuudessa ei ole ollut koronatartuntoja. Koronaepidemian vuoksi lyhyiden vankeusrangaistusten ja sakon muutonrangaistusten täytäntöönpanon aloittamista rajoitettiin keväällä ja alkukesällä 2020. Sakon muuntorangaistuksen ja lyhytaikaisten enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistusten täytäntöönpanon aloittamista rajoitettiin oikeusministeriön asetuksella 19.3.2020 lukien. Laki sakon muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon väliaikaisesta rajoittamisesta (194/2020) astui voimaan 10.4.2020 ja oli voimassa 16.6.2020 saakka. Täytäntöönpanon rajoituksista ja tuomioistuinten keskeytetyistä jutuista johtuvien jonojen purun vuoksi v. 2021 päivittäisen vankiluvun arvioidaan olevan 170 vankia suurempi kuin mitä se olisi ilman koronaepidemiaa. Rikosseuraamuslaitos on

koronaepidemian vuoksi esittänyt v. 2021 täydentävään talousarvioon lisämäärärahaa henkilöstömäärän lisäämiseksi.

Yleisemmällä tasolla arvioituna Rikosseuraamuslaitoksen taloudelliset voimavarat ja henkilöstöresurssit ovat riittämättömät toiminnan laajuuteen ja käytössä oleviin rakenteisiin nähden. Myös Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) kiinnitti huomiota Rikosseuraamuslaitoksen liian pieneen henkilöstömäärään syyskuussa 2020 tekemänsä tarkastuskäynnin yhteydessä. Lisäksi komitea kiinnitti huomiota kouluttamattoman ja epäpätevän valvontahenkilökunnan suureen määrään ja siitä aiheutuviin riskeihin. Henkilöstöresurssien niukkuuden vuoksi vangeille ei kyetä järjestämään riittävästi toimintaa ja läsnä olevaa valvontaa, mihin myös CPT kiinnitti huomiotaan. Lisäksi henkilöstö joutuu usein työskentelemään yksin, mikä on ongelmallista työturvallisuuden näkökulmasta.

Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstövajaus johtuu pääosin vuosina 2006-2016 toteutetusta talouden tuottavuusohjelmasta. Sopeuttamistoimien vuoksi Rikosseuraamuslaitos joutui vähentämään henkilöstöään yli 500 henkilötyövuodella kykenemättä samalla sopeuttamaan laitospalveluitaan. Sopeuttamistoimien lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen taloudelliseen tilanteeseen ovat vaikuttaneet myös ICT-hankkeiden ja uusien vankiloiden käyttöönottojen alkuperäisiä arvioita suuremmat kustannukset.

Rikosseuraamuslaitokselle talousarvioesityksessä sakon muuntorangaistuksen käytön laajentamista koskevan lain voimaantulon vuoksi osoitettu 2,2 milj. euron määräraha mahdollistaa sakko- ja lyhytaikaisvankien sijoittamisen nykyistä useammin ulkopuoliseen laitokseen päihdehoitoon. Ulkopuolinen sijoittaminen edellyttää yhteistyötä vangin kotikunnan kanssa ja kotikunnan sitoutumista kuntoutusjatkumoon. Tarvittavien päihde-, sosiaali- ja terveyspalveluiden jatkuvuus riittävän ajan laitossijoituksen ja muuntorangaistuksen suorittamisen jälkeen tulee varmistaa. Vuonna 2019 sakkovankeja oli päivittäin keskimäärin 66 henkilöä. Vuonna 2019 sakon muuntorangaistusta suoritti yhteensä 1 952 vankia, joista 1 389 suoritti pelkkää sakkorangaistusta ja 563 vankia oli myös tutkinta- tai vankeusvankina. Talousarviossa saatavan määrärahan turvin Rikosseuraamuslaitos myös kehittää ja lisää sakko- ja lyhytaikaisvangeille vankiloissa järjestettävää kuntoutusta ja valmistelee vapautumista myös niiden sakkovankien osalta, joita ei ole mahdollista sijoittaa ulkopuoliseen kuntoutukseen sakkovankeusaikana.

Yleisesti ottaen Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuustilanne on kohtuullisen hyvällä tasolla, kun tarkastellaan mm. karkaamisia, lupien noudattamista ja laitosten huumetilannetta. Tällä hetkellä erityistä huolta aiheuttaa henkilökuntaan kohdistuneiden uhkausten ja aggressioiden lisääntyminen sekä vankiloissa että myös vapaa-ajalla, mikä on ilmiönä varsin uusi. Aggressioiden taustalta löytyy vahvoja yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja heidän pyrkimyksiinsä aiheuttaa pelkoa ja epäjärjestystä vankiloissa ja samalla vahvistaa omaa valta-asemaansa.

Rikosseuraamuslaitos on ryhtynyt useisiin toimenpiteisiin vankilaturvallisuuden parantamiseksi ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksien rajoittamiseksi vankiloissa. Talousarviossa Rikosseuraamuslaitokselle on v. 2021 osoitettu 3,2 milj. euroa vanhentuneen turvatekniikan uusimiseen. Suuri osa vankiloiden turvateknisistä laitteista on teknisesti vanhanaikaisia ja huonokuntoisia, määräraha mahdollistaa sen, että osa kriittisistä järjestelmistä voidaan uusida. Vankiloiden turvatekniikan uusimiseen osoitettu rahoitus on tärkeä panostus vankilaturvallisuuden parantamiseksi.

—

Pääjohtaja

Arto Kujala